

СУЧАСНА БІБЛІОТЕКА – ЦЕНТР СТВОРЕННЯ І ЗБЕРІГАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ

Н. П. Пасмор, Нац. ун-т “Юрид. акад.
України ім. Ярослава Мудрого”

Очевидним є той факт, що інформаційний світ поступово об’єднується, зокрема, беручи участь у глобальних міжнародних проєктах розробки електронних бібліотечних ресурсів. Найактуальнішим способом надання інформації сьогодні стає розміщення її на електронних носіях (CD, DVD, цифрові та мультимедійні видання тощо), що, у свою чергу, слугує підтвердженням розвитку творчої діяльності бібліотек, зростання її практичної результативності, наближення до користувачів книжкових фондів.

Слід згадати про те, що Бібліотека Конгресу США почала працювати над проєктом зі створення Світової цифрової бібліотеки (World Digital Library) – інтерактивної колекції рідкісних книг, рукописів, літографій та інших інформаційних матеріалів і вже відкрила у 2009 р. електронні фонди. Ведеться робота по всіх напрямках розвитку Європейської цифрової бібліотеки Європіана (The Europeana Digital Library), яка функціонує під егідою Конференції європейських національних бібліотек із розвитку доступу до європейської цифрової спадщини. У межах програми ІФЛА формуються галузеві, тематичні repository libraries. Швидко протікають процеси системної інформатизації і у країнах СНД. Наприклад, програма “Electronic Belarus” і правовий портал Республіки розвиваються як державна система правової інформації, у т.ч. ретроспективної.

Російський проєкт “Національна електронна бібліотека” призначений для розкриття, збереження і надання доступу користувачам до електронної спадщини науки і світи та інформаційних ресурсів. У межах підпрограми “Книжкові пам’ятки Російської Федерації” Національної програми збереження бібліо-

течних фондів Росії створюється єдиний банк даних книжкових пам'яток. Так само портал “Національна електронна бібліотека Республіки Татарстан” формується як єдине вікно доступу до інформаційних ресурсів держави російською, татарською, англійською мовами тощо.

В Україні вже декілька років діє інноваційний проект ElibUkr “Електронна бібліотека України: створення центрів знань в університетах”, який передбачає кооперацію вузівських та академічних бібліотек, інших організацій у передплаті ліцензованих інформаційних продуктів (Е-журналів, Е-книг, БД), що забезпечує доступ користувачів до електронної інформації і ресурсів через мультиуніверситетські архіви ElibUkrOA. Вітчизняна Державна цільова національно-культурна програма створення єдиної інформаційної бібліотечної системи “Бібліотека – XXI” спрямовується на введення в науковий обіг унікальних документів, що мають історичну і культурну цінність не тільки для України, а й для світової спільноти. Важливою подією стало приєднання України до практичної реалізації проекту “Світова цифрова бібліотека”. Наша держава представила перші історико-культурні пам'ятки з фондів Національної бібліотеки імені В.І. Вернадського “Київські глаголичні листки” (IX – X ст.), “Апостол” (1574), “Кобзар” (1840). Отже, більшість бібліотечних установ уже долучилася до виконання завдань цих програм, оцифровуючи і розкриваючи раритетні бібліотечні фонди світові, підвищуючи тим самим рівень інформаційної культури населення.

Нині на тлі активної комп'ютеризації, формування власного електронного фонду як мультимедійного бібліотека знаходиться фактично в епіцентрі і соціального, й інформаційного мегаполісу. Досягненнями бібліотечно-інформаційної цивілізації стали інтерактивні каталоги, електронні книги, дистанційне замовлення літератури тощо. З одного боку, бібліотека покликана допомагати встановленню нових зв'язків читачів і бібліотекарів з електронним фондом, а з іншого – забезпечує розвиток соціокультурної функції. Такі дві парадигми існують разом в їх практичній реалізації з точки зору якості зберігання фондів в епоху електроніки та популяризації книжкових багатств. Це

змушує бібліотеки долучатися до проєктів збереження пам'яток як національного цифрового контенту. Зважаючи на цивілізаційний розвиток, поцифрування рідкісних фондів стає чи не найактуальнішим напрямом подальшого еволюціонування інформаційного суспільства знань. Найбільші книгарні випробовують і впроваджують різні технології створення електронних архівів і бібліотек.

Питання зберігання історико-правової спадщини вирішується і науковою бібліотекою Національного університету “Юридична академія України імені Ярослава Мудрого”. Зібраний за більш ніж двохсотрічний період існування фонд рідкісних книг і рукописів є найціннішою духовною скарбницею вузу. Унікальне історико-правове зібрання містить понад 45 тис. видань і рукописів із різних галузей права, історії, філософії, логіки, психології, економіки тощо, що вийшли друком у період 1726 – 1945 рр., 200 найменувань журналів і газет ХІХ – початку ХХ ст., а також майже 1700 дисертацій, захищених у стінах університету, понад 17 тис. авторефератів дисертацій, колекцію книг іноземними мовами. Бібліотека може пишатися наявними дореволюційними раритетами та найбільш актуальними книгами, що вийшли друком упродовж 1918 – 1945 рр., дарами професорів, викладачів університету, правознавців країни, державних службовців, депутатів тощо. Нині формуються декілька електронних архівів рідкісних видань і новий медіафайл на основі сканування книжкових колекцій: “Рукописні книги та літографії видатних правознавців ХІХ – початку ХХ ст.”; “Видання харківської правової школи”; “Стародруки”; “Автографи правознавців ХІХ – початку ХХ ст.”; “Електронний науковий архів праць вчених університету”, “Національна правова книга”, “Рукописи і літографії відомих правознавців”.

На виконання пропозицій Інформаційно-бібліотечної ради НАН України щодо забезпечення організації і координації інформаційної взаємодії національних академій наук України бібліотека нашого вузу долучається до створення загальнодержавного репозитарію електронних копій наукових видань, що не мають друкованих аналогів. Розроблені відповідні пропозиції щодо критеріїв відбору першочерговості поцифрування ра-

ритетних видань, цифрових копій праць учених-правознавців (понад 4 тис.), створених разом із Центром інформаційних технологій нашого університету, які планується розмістити на сайті навчального закладу, в Інтернеті, можливо, обмінятися ними з іншими бібліотеками, що мають рідкісні видання правової тематики, а також здійснити міжакадемічний книгообмін. Новою є ідея оформлення електронних копій раритетних видань як бази даних університету з правом власності на цей ресурс.

Незважаючи на те, що процес поцифрування історичної і культурної спадщини поступово набуває обертів, існує багато проблем:

а) недостатня поінформованість про досвід створення електронних копій рідкісних книг;

б) неналагодженість належного обміну корисною інформацією про технологічні процеси у цьому напрямі;

в) потреба відповідного оформлення дисків, що випускаються, логотипами ВНЗ, web-дизайн електронних видань, який засвідчить належність створеного електронного продукту;

г) вирішення питань захисту інтелектуальної власності на електронні видання тощо.

Активне переведення книжкових колекцій в електронну форму стає своєрідним форсайт-проектом (*foresight-project*) бібліотек, що забезпечить доступ учених та студентів до цифрових копій раритетів в єдиній інформаційній бібліотечній системі вузу, дозволить створити гідні умови для зберігання рідкісних книг і наблизити потенційних споживачів до електронних тематичних колекцій.

Отже, проектування електронних бібліотек як оптимальної моделі зберігання раритетних видань відповідає, на наш погляд, вимогам та потребам наукової спільноти у необхідності об'єднання усіх електронних ресурсів у єдину Українську цифрову бібліотеку, що є одним із завдань Національної програми "Бібліотека – XXI".